

## TEILHARD DE CHARDIN MISZTIKUS MISÉJE

Kis karaván halad a kietlen, kopár fennsíkon. Igazi ázsiai sivatag, csupa köves, sivár steppe, majd ormóttan sziklák meredeznek innen is, onnan is a távolból. A többiektől kissé hátramarad egy szikár, nyulánk férfi, mindenén áthatoló, tüzes tekintete hol a távolba mereng, hol maga elé mered. Komoly tekintetéből mintha a fájdalom vonása volna érezhető.

Krisztus Urunk színe-változásának ünnepe van, nyár közepén, 1923-ban. Ez az ünnep különösen szívéhez nőtt, hiszen oly csodálatos és titokzatos ez a jelenet az Úr életéből: áttör istenségének fénye, ereje, tüzes energiája a test kötelékén és felemeli, megdicsőíti, ragyogóvá, fényessé, tisztává teszi. „Ragyog, mint a hó!” Minden esztendőben különös megindultsággal szokta bemutatni szentmiseáldozatát a napon. Bele szokta szőni nemcsak a maga áhítatát, hanem minden munkáját, tudományos kutatásának minden meglátását, eredményét, vízióját. S most itt, messze Kelet ez eldugott zugában, Ordosban, Nyugat-Mongolország szűz területén — ahova paleontológiai és geológiai kutatások végzésére hívta meg őt a tudós P. Émile *Licent* jezsuita atya, a tientsini „Hoangho-Paiho” múzeum neves alapítója — a párizsi mozgalmas élet után minden oly mélyen érinti lelkét. De kissé elszomorodik, amikor haza gondol. Otthon most úszik fényárban a templom, most száll alá az Úr, a szentmise gyertyafényében. De itt, a kopár sivatagban se oltár, se kenyér, se bor, hogy szentmiséjét elmondhassa. Messze minden lakott helytől, a Hoang-ho folyó nagy kanyarában, úgy ráfekszik lelkére a fájdalmasan kínzó vágó: ma, az Úrnak e nagy, szimbolikus ünnepén, *Teilhard de Chardin*... nem misézhet!

És mégis! Kemény vonásai hirtelen ellágyulnak. Különös tűz gyullad szemében. Leírhatatlan lelkesedés szállja meg és hatalmas vízió nyugözi le. Lelassítja lépteit, hogy a kis tudós társaság ne zavarja. A felkelő nap országában, Kína határán, e mongol sivatagban, sziklák közt és monoton köves utakon izzóbbnak, fényesebbnek látja a nap fényét és minden arról susog neki: Íme, itt az oltár: az egész földkerekség, ez a Föld, melynek mélyét vizsgálja, hogy abban letűnt élet régi nyomait felkutassa. Itt az Anyag, melyben csodálatos módon parányok mozognak, keringenek, összetapadnak, fejlődnek, felfelé ívelnek a fejlődés vonalán, fel a magasba, a szellemi felé!

Teilhard de Chardin hiszi és érzi: minden az Ősoktól, az Alfától van. Isten teremtette, Isten ereje van benne, Isten energiája mozgatja, duzzasztja, alakítja. Isten kezének ereje tartja fenn és élte, fejleszti, emeli, kormányozza. Igen! Ez a Föld, ez az Anyag, sőt az egész Világ — ez az ő oltára most. Ezen fogja lélekben elvégezni szentmiséjét.

Teilhard nagy tudós, mélyen hívő, egyenes egyéniség. Legnagyobb mégis a lélek misztikus meglátásában, víziójában. Titokzatos kapcsolatokat él át Istennel, az Alfával és Omegával. Személyes és misztikus kapcsolatai vannak Istennel. És most szentmiséhez készül...

Odahaza, Párizsban, mikor az oltárhoz akart lépni; paténa és kehely kellett. Most, e sivatagban misztikus paténája és kelyhe a lélek feltárult mélysége, mely befogadni képes minden erőt, ami a Mindenségben körülveszi. Igen, ez a mindenség, a világ, a kozmosz, ez lesz mai miséje. Az egyház néha hittitkokról misézik (*missa de mysteriis fidei*), néha ünnepekről

(*missa de festis*). Legtöbbször szentekről állítja össze a mise szövegét (*missa de sanctis*). Miért ne mondhatna ő ma misét: *de mundo, de universo*? Hiszen a mindenség, a világegyetem léte az Alfától, fennmaradása Isten mindenható kezétől, élete, fejlődésének iránya az Omegától van. Teilhard lelkének csodálatos paténájára helyezi és kelyhébe gyűjti össze a mindenség minden parányát, minden anyagát, minden részét. Oda teszi a paténára a mai nap minden munkáját is, minden erőlködését, minden fejlődését és gyümölcsét, mely megmozdul a felkelő nap melegének és fényének érintésére.

Valamikor szokás volt, hogy a templomba vitték az aratás első kalászát, a nyáj első zsongéját. Miért ne ajánlhatná fel ő is ebben a misztikus misében, titokzatos módon a világ csodálatos és titokkal tele növekedését, fejlődését, szépségét?! Íme, ez a „totalis Hostia”! Ezt ajánlja fel Teilhard de Chardin misztikus miséjében az Ūrnak, az Alfának, aki a teremteskor megindította a mindenséget, aki mint első ok mindenütt jelen van és működik, fenntartja a lényeket; mint első mozgató élteti és növeli, mozgatja, irányítja maga felé a világmindenséget. Odahelyezi a lélek-paténára a kenyeret: ez a kenyér most a törekvés, az élet, a mindenség munkája. Belegyűjti a lélekek helybe a bort, ez a bor ma minden fájdalom, minden elmúlás, amiből azonban ez a titokzatosan működő isteni Erő a fejlődés új és új tényeit szökkenti létbe.

E misztikus vízió Teilhard lelkét most a magaslatok felé vonzza. Mindig szerette a magasságokat, a szellem emelkedésének szimbolikus képét, most is ott találja meg minden reményét az anyaföld nyomorúságai és szülői fájdalmai közepette: a születés és elmúlás váltakozásai közben. A felkelő nap éppen most árasztja szét teljes ragyogásában és pompájában izzó sugarait ott, a csúcson. Az egész természet ittasan fürdik fényében, melegében. Ez a tűz emlékezteti Teilhardot arra a másik Tűzre, mely szintén a Magasságból száll alá minden egyes szentmisében a konszekráció szavaira, amikor a kenyér átváltozik az Ūr Jézus valóságos testévé. Csodálatos látomás bontakozik ki Teilhard lelki szemei előtt: a Tűz, az örök Ige kiinduló pontja a mindenségnek, minden létezésnek, mozgásnak, minden keletkezésnek és fejlődésnek. Ez a Tűz képes csak megolvasztani az anyag részecskéit, és megindítani új lényre való kapcsolatait. „Kezdetben vala az Ige”, a tűz, mikor még se világosság, se sötétség nem volt, csak tűz, a Világosság Világossága. Ezt szemléli, ezt csodálja, ezt öleli át és hozza le most is lélekben a magasságból, az átváltoztatás csodájával. „Jöjj isteni Tűz — száll szívéből az ima —, jöjj le újra a világba, a te mindenható kezed, mely semmit se érint — mint az emberi kéz —, de amely a mindenség mélységeiben és magasságaiban egyaránt mindenhol jelen van, működik és mozgat, amelybe minden lény létezik, életének, fejlődésének valamennyi mozzanatában belekapaszkodik. Jöjj, érintsd lelkeket, jöjj és tarts fenn mindent a mindenben! Jöjj isteni Ige és mondd minden új élet fölött, mely rügyezik, virágba szökken és gyümölcsöt érlel: Ez az én testem! Mondd minden lény fölött, mely elvirágzik, elfonnyad, majd elmúlik és meghal: Ez az én vérem!”

Valóban Krisztus szentségi jelenléte az oltáriszentségben ezt a misztikus beleszületést jelenti Teilhard víziójában, ami Krisztus megtestesedésével kezdődött és minden szentmise átváltozásában folytatódik: Isten a földre száll, az Ige felveszi az emberi természetet, a testet, magával egyesíti az Anyagot. Minden szentmisében misztikusan kifejezésre juttatja, hogy minden anyag, minden test, minden élet-megindulás, létben való

fennmaradás, kivirágzás, kiteljesedés ennek az égi Tűznek, az Igének erejével, energiájával, csodálatos isteni működésével függ össze. A mindenségben minden tőle függ. Ezért valóban Alfája mindennek, s ez a Kezdet tovább mozgatja a világot, a kozmoszt abban a csodálatos felfelé ívelő körmozgásban, mely az Omega, Isten felé tör. Ő a benső és végső kapcsolója, összetartója minden lénynek, minden összhangnak, minden célratörökvésnek a világmindenségben. Minden átváltozáskor a szentmisében ez a titokzatos tűz lobbán fel és éget, mozgat, világít és irányít. Am a mindenség folytonosan az előregedés jegyében visszatérő elmúlás. A születésben benne van az előző, elpusztult anyag, melyből az új élet össze tevődik, fejlődik, nő, majd ismét elmúlik. Misztikus vízióiban ez a folytonos körforgást, ezt az emelkedő, fejlődő, világegyensúly — központ felé törő mozgást látja és szemléli Teilhard. Krisztus vére nemcsak szimbólum, hanem valóban megszenteli és a gondviselés tervébe beleállítja az élet, a fejlődés csodás harmóniáját a mindenségben.

Ebben az isteni Tűzben látja Teilhard de Chardin a monista egység gondolatát, a pogányság mindent kitapogató, érzékelní vágyó hajlamát, a kvietizmus vak ráhagyatkozását a fátumra. De ő kifejezetten tiltakozik az ellen, hogy ő monista, pogány, vagy kvietista. Mégis valamit mindegyikből belekapcsol misztikus miséjébe: Krisztus testében látja meg a totális Egységet, mert mindent ő fűz egybe, anyagot, szellemet, emberséget és istenséget. Krisztus testében látja azt az érinthető, rettenetes nagy szent séget, melyben a láthatatlan Isten érinthetővé és érezhetővé válik. E szent testben találja meg azt a végső nyugalmat és teljes Istenre-hagyatkozást, melyet oly betegesen keres a kvietista. „Tedd Uram, hogy számomra a te földreszállásod ne legyen csupa merő gondolkodás, elmélkedés, száraz bölcselkedés, hanem igazi, valóságos Jelenlét, a te jelenléted mindenben és mindenhol — lelkemben is!”

Am Teilhard lelke e misztikus misének átváltozási jeleneténél is jobban megrendül, mikor a „communio”-hoz, a szentáldozáshoz érkezik. Ha ez a Tűz alászáll a magasságból, csak azért történik, hogy engem magába olvasszon és magával ragadjon. Mily boldogan nyitja meg szívét Teilhard e lelkiáldozásnak. Mily vágyódó lélekkel szívja magába e Tűznek minden melegét, minden világosságát és édességét. De éppoly borzasztó és megdöbbenő az is, hogy e Tűz engem is létrehozott, elragadott, fel emelt s a tudás, a hit és a misztikus egyesülés tüzének, szeretetének lángjával áttűzesített. Szinte reszket a keze, hogy vegye e tüzés Kenyeret, melyben benne rejlik minden fejlődés csírája. Szinte fél odaadni magát neki egészen, hogy magával ragadja és elszakítsa önmagától, vigye oda, ahova menni nem akart. Mégis elfogadja őt, elfogadja és hagyja, hogy birtokába vegye és vezesse isteni erejével és mindenhatóságával. Láncolja magához egészen, egyesítve magával teljesen és úgy emelje a magasságok felé, oda, ahová sohasem mert volna felmenni önmagától.

Kinyújtsa kezét a kehely felé is? A keserűségek, lemondások, korlátozások, sikertelenségek, az elmúlás és halál kelyhe felé is? Mert a szent Vér azt jelenti misztikus értelmezésben. A mindenség átváltozása befejezetlen maradna, ha nem fogadná el ezt is. Ha a szent Kenyér után nem venné a szent Vért is magához.. Teilhard elfogadja. Elfogadja és fenékg kiüríti a munka, a fáradság, a szenvedés, a félreértés kelyhét, az elgyengülés, az öregség, a halál italát is. Teljesen beleveti magát Isten tevékenykedésének, Isten erejének, akaratának karjaiba. Ez számára a két szín alatt való szentáldozás. Most már megerősödve, meggazdagodva, telítődve

a Tűz és Vér isteni kegyelmével, befejezi misztikus miséjét és elmondja mise utáni imádságát.

Mit imádkozik? Misztikus miséjének látomásában, víziójában most az Úr Jézus Szívéhez intézett könyörgés elevenedik meg és tüzesedik ki képzeletében. Látja lélekben Jézus szívét, tüzes izzó szívét, a „Fornax ardens charitatis”-t, a szeretet lángoló tűzhelyét. S a Szent Szívből kitörő lángok fényénél lassanként elmosódnak, láthatatlanná válnak a körvonalak, az emberi kebel és a szív éles vonásai. Mindjobban csak a tűz izzik és sugárzik belőle. A végén már csak ezt a végtelen izzó tüzet, ezt a kimeríthetetlen isteni szeretetet látja, mely ellenállhatatlanul árasztja magából tüzes lángját, óréa és mindenkire, szellemi és anyagi lényekre, az egész mindenségre.

Mindent áttüzesít, mindent átalakít és megszentel Jézus Szívének tüzes szeretete! Ez a szeretet segít kiemelkedni minden korlátoltságból és kicsinységből. Ez a tűz indítja és emeli a világ fejlődésének irányát is mind magasabbra, mindennél magasabbra, és szünet nélkül vonzza saját maga felé, minden ívelésnek sarkköve, támaszpontja, az Omega felé. „Te vagy Uram az első és utolsó, a Kezdet és a Vég — suttogja elragadtatással Teilhard —, mindent neked köszönhetünk, mindent érted teszünk! Neked élünk és neked halunk! Te vagy Egyetemes Központja a világnak, a mindenségnek, nekem és minden léleknek!”

„Alig merem kimondani! — rebegi ajka átszellemülten — vonzzál engem egészen a te szent szívedbe! Hallgasd meg az én lelkemnek ezt a vágyát, ezt a kérését, elégítsd ki ezt a szomját! Légy te, dicsőséges isteni Tűz, lángoló végtelen Szeretet, összekötő kapcsa a mindenségnek! Ebben az egységben, ebben az engem körülvevő és folyton születő s folyton elmúló világban a te teremtő vonzásodnak engedve, Uram, minden gyenge, gyarló tudásommal, élő hitemmel és szerzetesi kötelékeimmel, papsággommal és nem utolsósorban szilárd emberi meggyőződésemmel együtt: neked ajánlom magamat Jézusom, egészen, hogy benned éljek, benned haljak!”

Hálások lehetünk Teilhard de Chardinnek, hogy sivatagi élményének, ennek a misztikus „szentmisének” nagyszerű és felemelő gondolatait eddig kiadatlan írásában reánk hagyta. Talán egy műve sem tükrözi annyira vallási és egyben tudományos világgképét, mint ez a pályafutása kezdetén megírt „Messe sur le Monde”, amelyből a legalapvetőbb eszméket és meg-látásokat emeltük ki.

---

## GYÖNGYHALÁSZ

*Ó sokszor kell lebukni a mélységbe,  
míg egy-egy igaz gyöngyre rátalálsz,  
de megéri, hisz oly csodás,  
oly tündöklő, elbűvölő a fénye,  
csupa tűz és varázs.  
Hát bukj le százezerszer érte:  
légy gyöngyhalász.*

Ölbey Irén